

بررسی و دسته‌بندی آماری و عملکردی پیکرک‌های گاو به دست آمده از شهر سوخته
سعید پارسائیان

Analisi statistica delle figurine in argilla da Shahr-i Sokhta

Saiid Parsaiian

Most of figurines of Shahr-i Sokhta have been found in the filled layers of inhabited levels of the site. No figurine is found in the graves, does not allowing deeper evaluations on funeral traditions and beliefs of the Shahr-i Sokhta inhabitants. The aim of this article is to present 384 figurines out of 871 pieces found during excavations of Shahr- Sokhta.

La maggior parte delle statuette di Shahr-i Sokhta sono state trovate nei livelli occupazionali del sito. Nessuna figurina è stata trovata nelle tombe, non permettendo valutazioni più approfondite sulle tradizioni funebri e sulle credenze degli abitanti di Shahr-i Sokhta. Lo scopo di questo articolo è di presentare 384 figurine su 871 pezzi trovati durante gli scavi di Shahr-Sokhta.

چکیده:

هرچه که بر میزان پیچیدگی جوامع باستان افزوده می‌شده است، بازتاب آن را می‌توان در

بوجود آمدن اندیشه‌ها و آیین‌های پیچیده‌تر از یک طرف و تولیدات فرهنگی تکامل یافته‌تر از طرف دیگر مشاهده نمود. در شهرسوخته بیشتر پیکره‌ها در میان زباله‌ها یا در لابلای توده‌های خاکی که برای پر کردن فضاها و اتاق‌ها استفاده شده و تعداد اندکی از لایه‌های مشخص باستانی بدست آمده‌اند و برخلاف برخی محوطه‌های باستانی در آسیای مرکزی (همچون گنوکسیور و آلتین تپه) و یا بلوچستان (مثل مهرگره) که تعداد زیادی از پیکره‌های انسانی از درون گورها بدست آمده که نشانگر تفاوت‌هایی در سنت‌های تدفین و اعتقادات ساکنین شهرسوخته با مردمانی است که در آسیای مرکزی و بلوچستان زندگی می‌کرده‌اند، پیکره‌های شهرسوخته با چند استثناء همگی از منطقه مسکونی بدست آمده است.

در شهرسوخته پیکره گاو و گاو کوهاندار از پیکره سایر جانوران بیشتر دیده می‌شود. صرف‌نظر از نیروی این جانور و اثر آن در زندگانی جوامع پیش از تاریخ، می‌توان به ارتباط آن با اساطیر مربوط به ماه و خورشید و صورت‌های فلکی نیز توجه کرد و از سوی دیگر این ارتباط می‌تواند به نیروی گاو و فایده آن در زندگانی روزمره و در نتیجه فایده اقتصادی حاصله از آن نیز برگردد.

این نوشتار حاصل بررسی ۳۸۴ پیکره گاو از مجموع ۸۷۱ مورد پیکره جانوری مورد مطالعه قرار گرفته شده شهرسوخته می‌باشد.

مقدمه

پیکره‌های گاو مورد مطالعه در این مقاله، حاصل از کاوش‌های میدانی باستان‌شناختی شهرسوخته است. روش به کار رفته در این پژوهش روش توصیفی، مقایسه‌ای و تحلیلی از نوع کیفی با تکیه بر آمار می‌باشد این مواد فرهنگی مربوط به عصر مفرغ (۳۲۰۰-۱۸۰۰ پ.م) می‌باشند.

در بسیاری از بخش‌های جهان پیکره‌های کوچک گلی یا سنگی رایج‌ترین یافته‌های هنری از استقرارهای کشاورزی ابتدایی را تشکیل می‌دهند. وجود تعداد زیادی از آن‌ها در دور ریزهای این مردمان نشان از فراوانی بهره‌گیری از آن‌ها در خانه‌هایشان دارد. همچنان که نهادهای سیاسی متمرکزتر شده و روستاها به شهر بدل شده‌اند، این سنت‌های خانگی نیز بیشتر ناپدید یا کم‌رنگ‌تر می‌شوند (Lesure 2000: 1).

شکوفایی پیکره‌سازی در میان جوامع انسانی به پایان دوره فراپارینه سنگی و آغاز نوسنگی، نزدیک به ده هزار سال پیش، همزمان با گرم شدن آب و هوا و دگرگونی در شیوه زندگی اجتماعات انسانی و گزینش شیوه یکجانشینی بجای کوچ روی باز می‌گردد. از آن زمان به بعد، گونه‌های ناهمسان پیکره میان بقایای فرهنگی انسان‌ها پدیدار می‌شوند.

ساخت این اشیاء بیش از همه در آسیای باختری رایج می‌شود. بیشترشان از گل ورز داده شده و با دست ساخته می‌شدند (Meskell 1998: 47). یکی از نمونه‌های جالب دوره نوسنگی پیکره‌های سنگی یا گلی زنانه با سینه و تهیگاه بسیار برجسته است که معمولاً از آن به عنوان «الهه مادر» یاد می‌شود (تصویر ۱).

همین نکته درباره پیکره‌های کوچک جانوری نیز صادق است. این گونه از پیکره‌ها حداقل از اوایل دوره هولوسن در اسکانگاه‌های خاورمیانه تولید می‌شده است. اگر پیکره‌های کوچک انسانی و بویژه انسانی مونث را در ارتباط با باروری بدانیم، این دسته دوم بدون شک در ارتباط با پرورش جانوران ارتباط بسیار نزدیکی داشته زیرا این دسته از پیکره‌ها از همان ابتدا در مناطق مسکونی دوره نوسنگی و همچنین اسکانگاه‌های فصلی یافت می‌شوند (Hole 1977: 51; Wright 1981: 227).

در جوامع باستانی فاقد نگارش و خط که اطلاعاتی مکتوب درباره آیین‌ها و اندیشه‌های مذهبی آنان موجود نیست، برای شناخت و بازسازی این موضوعات باید به شیوه‌های باستان‌شناسانه متوسل گردید. پیکرک‌ها با توجه به اینکه از دیر باز به عنوان اشیایی آیینی در نظر گرفته شده‌اند، می‌توانند در این زمینه بسیار سودمند واقع شوند و ما را در یافتن پاسخ برخی پرسش‌های مهم در خصوص تکامل آیینی جوامع باستان یاری نمایند. پیکرک‌های انسانی و حیوانی را می‌توان «اشیایی آیینی» در نظر گرفت که ارتباط نزدیکی با اعتقادات جوامع یکجانشین و کشاورز داشته است (سید سجادی و دیگران، ۱۳۸۸: ۲۸۴-۲۸۳).

پیکرک‌های جانوری که در میان مواد کاوش‌های شهرسوخته که به اشکال و اندازه‌های گوناگون و از مواد مختلف ساخته شده و جایگاه خاصی دارند. تعداد این پیکره‌ها اعم از سالم، شکسته، ناقص و گاهی غیر قابل تشخیص دقیق، از آغاز کاوش‌های این شهر تاکنون حدود ۵۰۰۰ عدد تخمین زده شده است (سیدسجادی، پارسائیان، ۱۳۹۵: ۷۶).

تعداد دقیق پیکره‌های جانوری پیدا شده در شهرسوخته معلوم نیست. یکی از علل این نقص آماری در آن است که طی کاوش‌ها صدها و صدها قطعه گل شکسته، نامنظم و ناقص و خرد شده بدست آمده

تصویر ۱. ۱- ونوس سراب ۲- الهه مادر شاه تپه ۳- پیکره‌های زن شهرسوخته ۴ و ۳ (Google/Image) ۴۰۳ (سیدسجادی، ۱۳۹۶)

که برخی از آن‌ها را می‌توان به نوعی بخشی از یک پیکره انسانی یا جانوری تعبیر کرد اما بخش اعظم آن‌ها به خاطر صدمات زیادی که دیده‌اند غیر قابل تشخیص و تفسیر هستند. بیشترین پیکره‌ها از نظر زمانی متعلق به دوره‌های دوم و سوم استقرار هستند و تعداد کمی نیز به اواخر دوره اول نسبت داده شده‌اند در حالی که از دوره چهارم و پایانی استقرار تقریباً هیچ نمونه‌ای بدست نیامده است (سیدسجادی، ۱۳۹۶: ۵۵).

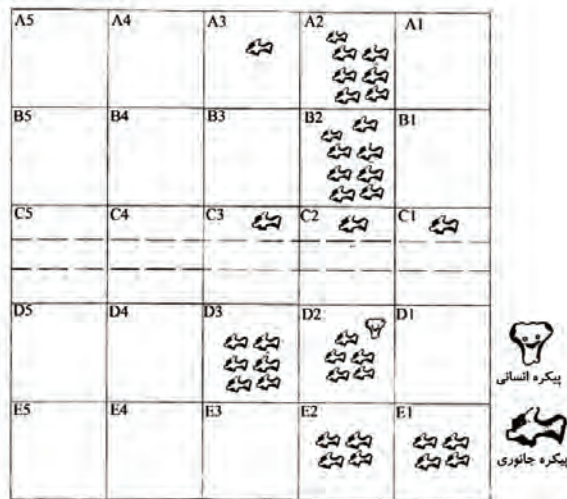
پیکره‌های جانوری شهرسوخته نیز به مانند پیکره‌های انسانی و همراه بقایای اشیاء دیگر زندگی تخصصی و روزمره مانند اشیای سفالی، فلزی، سنگی، چوبی، گلی و مانند آن در لایه‌های پرکننده مناطق مسکونی بدست آمده است (تصویر ۲) و تعداد بسیار کمتری از بررسی‌های انجام شده در سطح تپه جمع‌آوری شده‌اند.

تاکنون تنها چند پیکره محدود از داخل قبور پیدا شده است. به نظر می‌رسد یکی از علل این تراکم زیاد پیکره‌ها در مناطق مسکونی بیشتر و به خاطر بالا بردن کف خانه‌ها در نوسازی‌های بعدی باشد که برای انجام این کار، فضاهای خالی دوره‌های پیشین توسط بقایای شکسته و فرسوده‌های دوره‌های پیشین پر می‌شده (Tosi 1969: 293) (تصویر ۳).

پیکره گاو و گاو کوهاندار از پیکره سایر جانوران بیشتر دیده می‌شود. گاو در سیستان، مهم‌تر از آن بوده که پیکره آن تنها اسباب‌بازی کودکانه‌ای باشد. صرف‌نظر از نیروی این جانور و اثر آن در زندگانی جوامع پیش از تاریخ، می‌توان به ارتباط آن با اساطیر مربوط به ماه و خورشید و صورت‌های فلکی نیز توجه کرد و از سوی دیگر این ارتباط می‌تواند به نیروی گاو و فایده آن در زندگانی روزمره و در

نتیجه فایده اقتصادی حاصله از آن نیز برگردد. پیکره‌های گاوهای شهرسوخته نشانگر وجود نوعی گاو بوده که امروزه از آن به عنوان «گاو نژاد سیستانی» یاد می‌شود.

پیکره سایر جانوران دیگر نیز در شهرسوخته پیدا شده است. از جمله می‌توان به پیکره برخی از پرندگان و جانورانی چون پلنگ و گراز اشاره کرد. این جانور آخری در نیزارهای هامون وجود داشته است و حتی تا یک سده پیش

تصویر ۲. توزیع پیکره‌های گلی در لایه ۳ کارگاه ۱۱ (سیدسجادی، ۱۳۹۵)

تصویر ۳. تراکم مواد باستانی در لایه‌های منطقه مسکونی، پیکره جانور در روی یک لایه افقی منطقه مسکونی (سیدسجادی، ۱۳۹۵)

تعداد آن‌ها در باتلاق‌های هامون بسیار زیاد بوده و در دنیای باستان می‌توانسته جزو جانوران ستایش شده نیز باشد. یادآوری می‌شود با وجود وفور پیکره‌های گراز، در میان استخوان‌های جانوران شهرسوخته استخوان‌های این جانور دیده نشده است و بنابراین و با توجه به اینکه گراز در هندوستان مظهر تناسخ ویشنو بوده، وجود پیکره این جانور و جانوران دیگر در شهرسوخته و سایر جوامع همزمان آن می‌توانسته نشانه‌هایی از وجود نوعی توت‌م‌پرستی در شهرسوخته باشد. نمونه‌های بسیار دیگری را می‌توان در مورد برخی از کاربردهای اشیاء دیگر مثال آورد و از طرف دیگر حضور برخی از مواد فرهنگی در میان باقی‌مانده‌های باستانی می‌توانسته گویای اعتقادات آسمانی مردم باشد که در شهرسوخته از طریق این پیکره‌ها نشان داده می‌شده است.

بر اساس مدارک باستان‌شناسی، سیستان بخصوص منطقه هامون هیرمند در دوران پیش از تاریخ و آغاز تاریخی و حداقل تا دوران هخامنشیان یکی از مراکز پرورش گاو بوده است. آثار و مدارک پیدا شده در شهرسوخته و دهانه غلامان این نظریات را تأیید می‌کنند. امروزه نیز اگرچه تنها شبح کم‌رنگی از دامداری پر رونق زمان‌های گذشته در این جا باقی‌مانده، در هر صورت پرورش گاو توسط گاوداران در بخش‌های باتلاقی دریاچه همچنان ادامه دارد. پیدا شدن بقایای بیش از ۵۰۰۰ قطعه شکسته و کامل پیکره گلین و سفالین و سنگی گاو در محدوده زمانی بین ۳۲۰۰ تا ۲۰۰۰ پیش از میلاد اهمیت وجود این جانور در امور اقتصادی، تغذیه و تولیدی این جانور در جوامع باستانی سیستان را می‌رساند (سیدسجادی، ۱۳۸۸: ۵۵-۵۷) (نمودار شماره ۲).

اگرچه پیکره‌ها از مواد گوناگون و به اندازه‌های مختلف ساخته می‌شده‌اند اما بیشترین آن‌ها پیکره‌هایی بودند که یا از گل خام یا از گل پخته ساخته می‌شدند و روش ساخت آن‌ها

نیز بسیار ساده بوده و از آنجا که نشان دادن جزئیات دقیق آناتومیکی بدن انسان یا جانوران هدف اصلی سازندگان آنها نبوده معمولاً توده‌ای از گل نرم را در دست چپ گرفته و پس از ورز دادن بسیار سرعت با دست راست شکل کلی و اصلی پیکره شامل سر و گردن، بدن، پا و دستان انسان و جانور را شکل می‌داده‌اند که ساده‌ترین و بی‌پیرایه‌ترین این شکل‌ها به شمار می‌رفته است. به این ترتیب به نظر می‌آید از آنجا که بیشترین پیکره‌های گلی ساده با این روش ساخته می‌شده ظاهراً می‌توان گفت محل خاص یا کارگاهی برای ساختن آنها وجود نداشته اما در وضعیت‌های دیگری که پیکره‌ها از موادی چون سنگ یا سفال منقوش ساخته می‌شده این کار توسط گروه متخصصان نیمه‌وقت انجام می‌گرفته است (سیدسجادی، ۱۳۹۶: ۵۶).

بیشتر پیکره‌ها در میان زباله‌ها یا در لابه لای توده‌های خاکی که برای پر کردن فضاها و اتاق‌ها استفاده شده به دست آمده است و فقط تعداد اندکی از لایه‌های مشخص باستانی پیدا شده‌اند و برخلاف برخی محوطه‌های باستانی در آسیای مرکزی (همچون گئوکسیور و آلتین تپه) یا بلوچستان (مثل مهرگره) که تعداد زیادی از پیکره‌ها از درون گورها به دست آمده، پیکره‌های شهرسوخته با چند استثناء همگی از منطقه مسکونی به دست آمده است (سیدسجادی و پارسائیان، ۱۳۹۵: ۷۷-۷۶). که نشانگر وجود تفاوت‌هایی در سنت‌های تدفین و اعتقادات ساکنان شهرسوخته با مردمانی است که در آسیای مرکزی و بلوچستان زندگی می‌کرده‌اند.

پیکره‌های گلی جانوران شهرسوخته از نظر کلی به دو گروه جانوران اهلی و وحشی تقسیم می‌شوند:

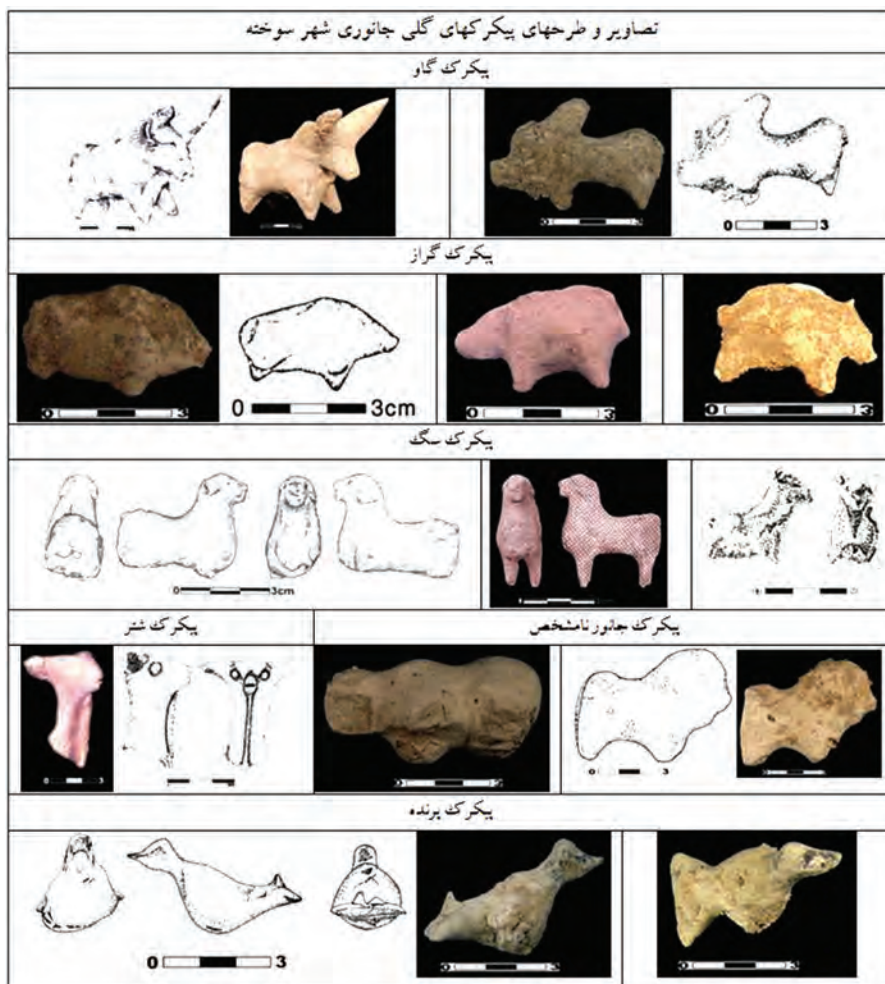
حیوانات اهلی عبارتند از: گاو، بز، گوسفند، سگ، خوک، گربه و شتر و اسب که بیش از ۹۰٪ پیکره‌ها را تشکیل می‌دهند.

جانوران وحشی شامل: پرندگان، خوک وحشی یا گراز، گورخر، بزسانان، غزال، گربه‌سانان، کفتار و پلنگ، قوچ اشاره کرد (سیدسجادی، ۱۳۹۶: ۷۲-۷۴) (لوح شماره ۱ و ۲) (نمودار شماره ۱).

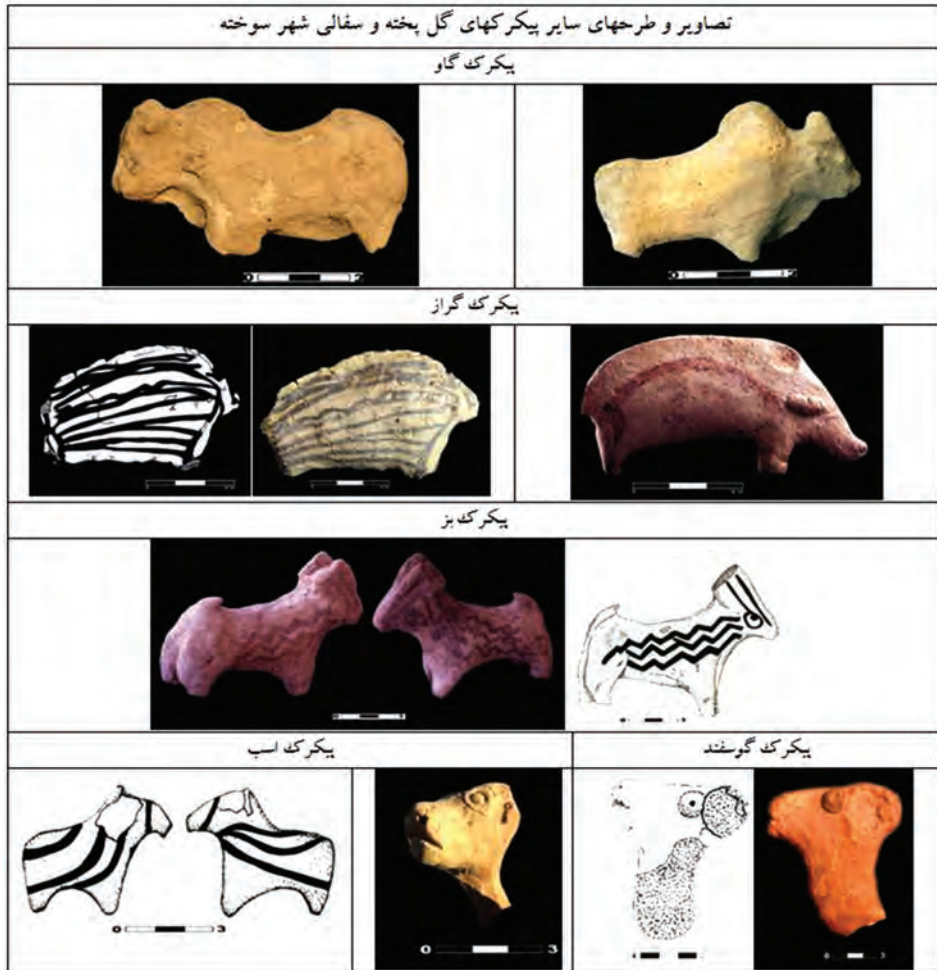
تشخیص و تمیز بسیاری از جانوران در قالب پیکره از یکدیگر بسیار دشوار است. تنها پنج جانور قابل تشخیص کامل و درست هستند که عبارتند از گاو، یک نمونه نادر بز سفالی منقوش، گراز و شتر و تا حدودی سگ که هر یک از آنها بدلیل خصوصیات بارز خود قابل شناسایی هستند و مابقی جانوران را تنها از روی برخی از شباهت‌ها می‌توان تشخیص داد که احتمال اشتباه در این تشخیص وجود دارد.

بررسی آماری و درصدی پیکرک‌های گاو در کارگاه‌های مختلف منطقه مسکونی مورد کاوش شهر سوخته

از مجموع بررسی ۳۸۹ مورد پیکرک‌های گاو: ۳۲۲ مورد از جنس گل حدود ۸۳٪، ۵۵ مورد سفال حدود ۱۴٪، ۷ نمونه تراکوتا حدود ۲٪، و سنگ که ۵ مورد حدود ۱٪ را تشکیل می‌دهد.

لوح شماره ۱. تصاویر و طرح‌های پیکرک‌های اهلی و وحشی شهر سوخته (سید سجادی، ۱۳۹۶)

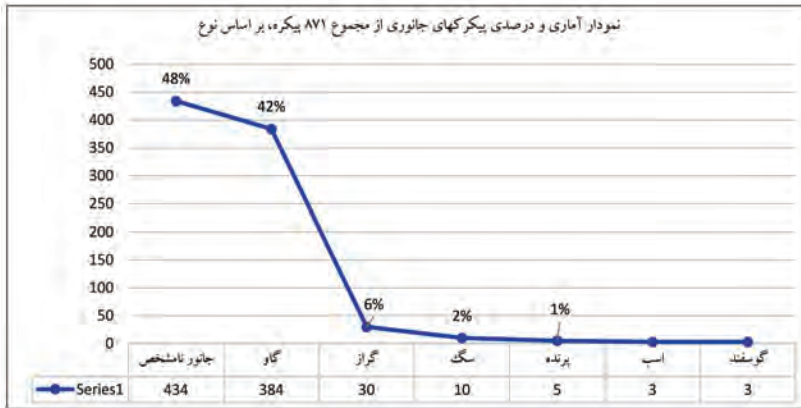

لوح شماره ۲: تصاویر و طرح‌های پیکرک‌های اهلی و وحشی شهر سوخته (سید سجادی، ۱۳۹۶)

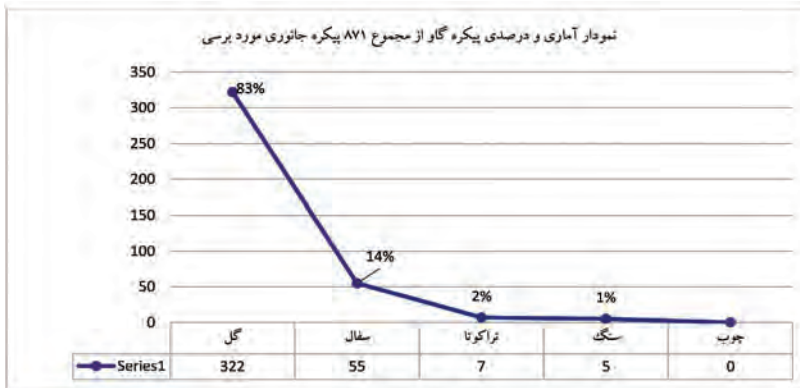
دسته‌بندی پیکرک‌های گاو شهر سوخته

پیکرک گلی گاو

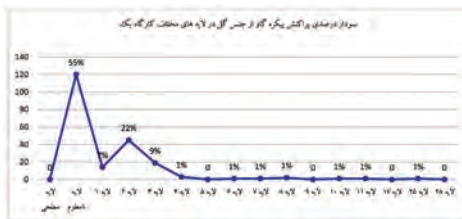
برخلاف دشت سند که نقش گاو روی سفال‌های آن بوفور دیده می‌شود، این نقش روی سفال‌های شهر سوخته دیده نمی‌شود اما و در عوض بیشترین پیکره‌های گلی جانوران یا حدود ۸۰٪ آن‌ها را پیکره‌های انواع گاوها تشکیل می‌دهند و نوع قابل تشخیص گاو کوهاندار از دیگر انواع بیشتر است. در طی کاوش‌ها و پژوهش‌های انجام شده مشاهده شده گاو نقش بسیار مهمی در زندگانی روزمره مردم این جامعه داشته است. از ویژگی‌های پیکره‌های

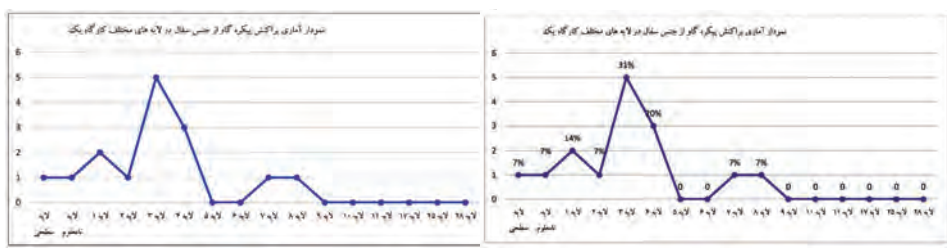
نمودار شماره ۱. نمودار آماری و درصدی پی‌کر‌ک‌های جانوری مورد بررسی بر اساس نوع

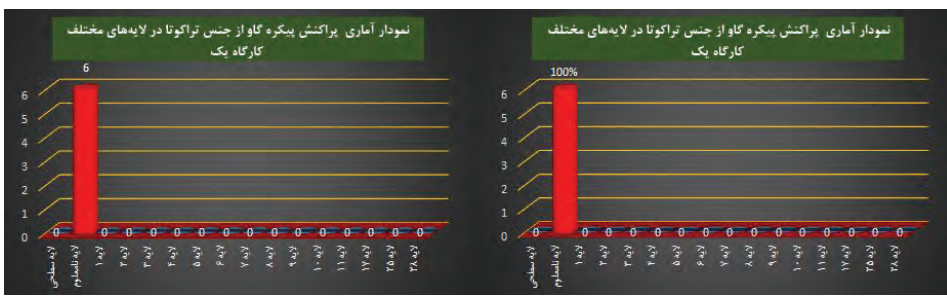
نمودار شماره ۲. نمودار آماری و درصدی پی‌کره گاو مورد بررسی بر اساس جنس

نمودار شماره ۳. نمودار آماری و درصدی پی‌کره گاو در لایه‌های مختلف کارگاه یک از جنس گل

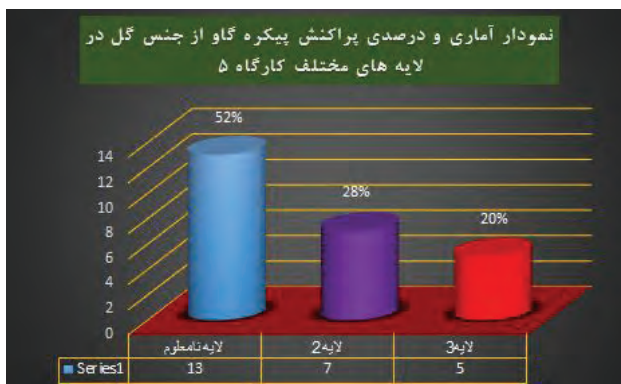
نمودار شماره ۴. نمودار آماری و درصدی بیکره گاو در لایه های مختلف کارگاه یک از جنس سفال

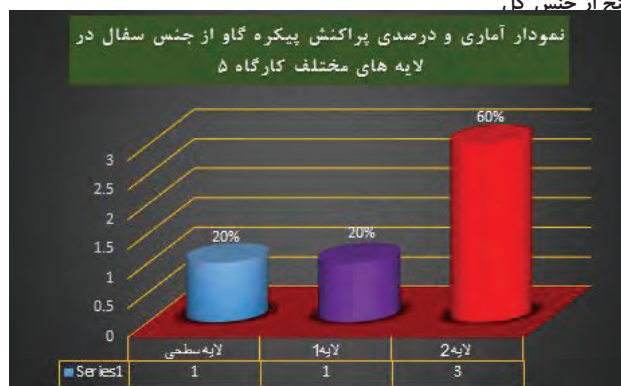
نمودار شماره ۵. نمودار آماری و درصدی بیکره گاو در لایه های مختلف کارگاه یک از جنس تراکوتا

نمودار شماره ۶. نمودار آماری و درصدی بیکره گاو در لایه های مختلف کارگاه سه از جنس گل

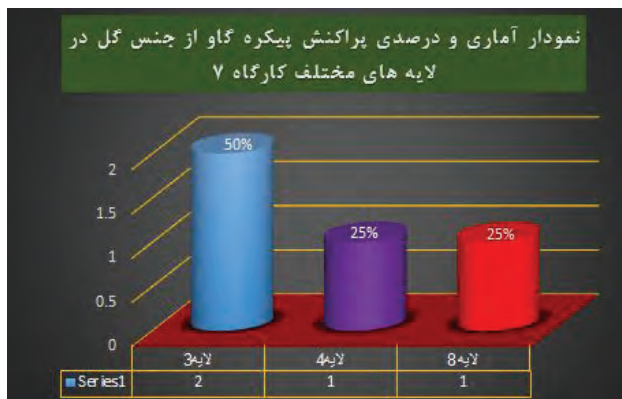
نمودار شماره ۷. نمودار آماری و درصدی پیکره گاو در لایه‌های مختلف کارگاه پنج از جنس گل

نمودار شماره ۸. نمودار آماری و درصدی پیکره گاو در لایه‌های مختلف کارگاه پنج از جنس سفال

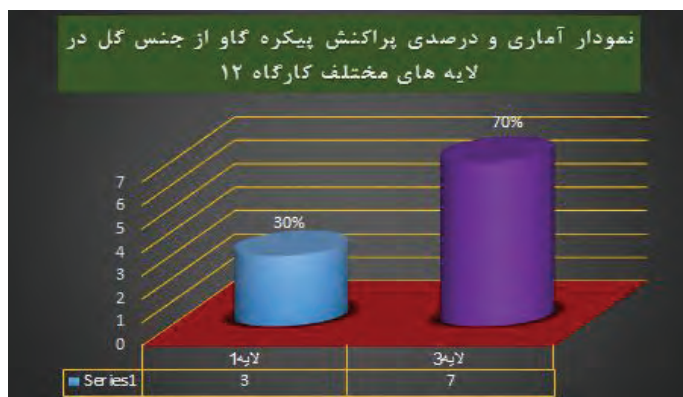
نمودار شماره ۹. نمودار آماری و درصدی پیکره گاو در لایه‌های مختلف کارگاه شش از جنس گل

نمودار شماره ۱۰. نمودار آماری و درصدی پیکره گاو در لایه های مختلف کارگاه هفت از جنس گل

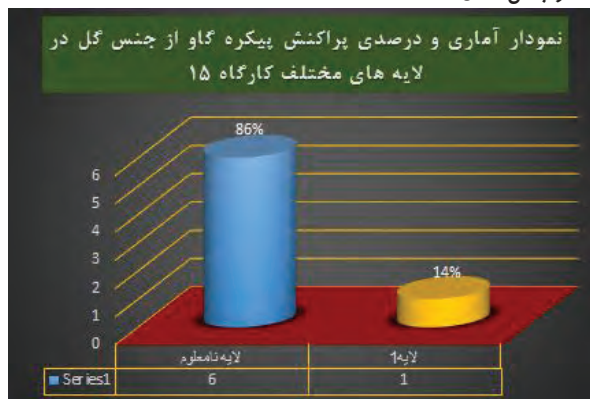
نمودار شماره ۱۱. نمودار آماری و درصدی پیکره گاو در لایه های مختلف کارگاه ده از جنس سفال

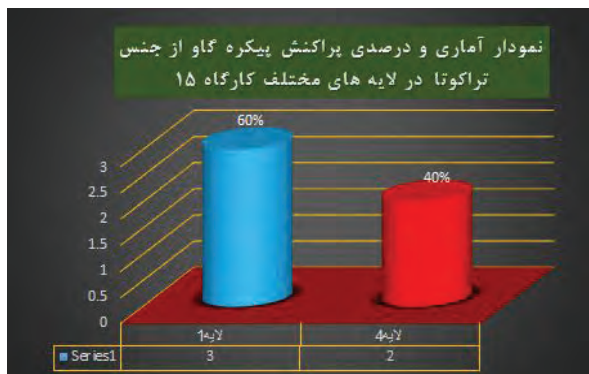
نمودار شماره ۱۲. نمودار آماری و درصدی پیکره گاو در لایه های مختلف کارگاه دوازده از جنس گل

نمودار شماره ۱۳. نمودار آماری و درصدی پیکره گاو در لایه های مختلف کارگاه دوازده از جنس سفال

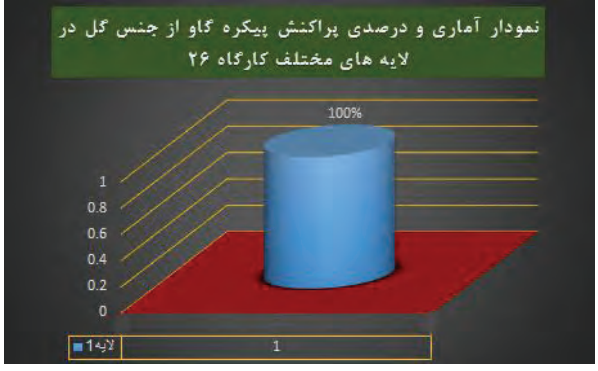
نمودار شماره ۱۴. نمودار آماری و درصدی پیکره گاو در لایه های مختلف کارگاه پانزده از جنس گل

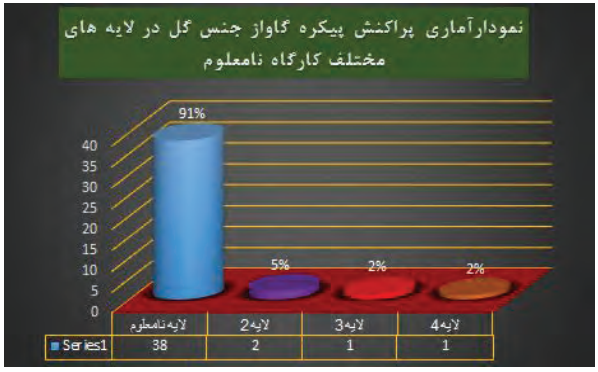
نمودار شماره ۱۵. نمودار آماری و درصدی پیکره گاو در لایه های مختلف کارگاه پانزده از جنس تراکوتا

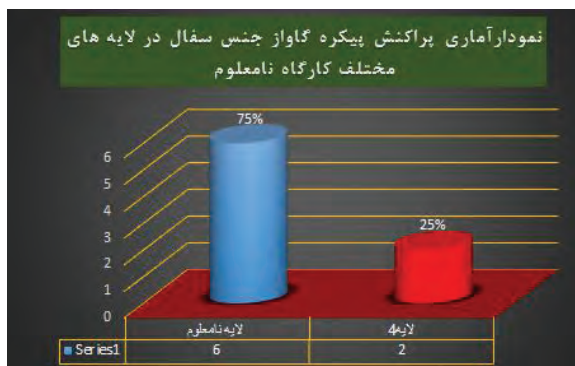
نمودار شماره ۱۶. نمودار آماری و درصدی پیکره گاو در لایه های مختلف کارگاه هجده از جنس گل

نمودار شماره ۱۷. نمودار آماری و درصدی پیکره گاو در لایه های مختلف کارگاه بیست و شش از جنس گل

نمودار شماره ۱۸. نمودار آماری و درصدی پیکره گاو در لایه های مختلف کارگاه نامعلوم از جنس گل

نمودار شماره ۱۹. نمودار آماری و درصدی پیکره گاو در لایه های مختلف کارگاه نامعلوم از جنس سفال

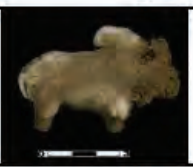
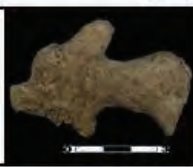

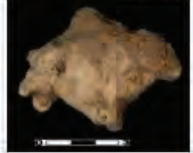

نمودار شماره ۲۰. نمودار آماری و درصدی پیکره گاو در لایه های مختلف کارگاه نامعلوم از جنس تراکوتا

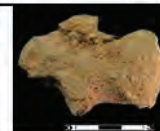

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو-گل-کامل-شاخ-کوهان
عکس	طرح	عکس	طرح	
زیر نوع ۳		زیر نوع ۲		
عکس	طرح	عکس	طرح	

گاوها نشان‌دادن اجزای بدن این جانوران توسط برش یا برجسته‌کاری و یا رنگ‌آمیزی است (سیدسجادی، ۱۳۹۵: ۱۵۰-۱۵۱) (جداول الی ۵۹).
 *(تمامی عکس‌ها و طرح‌های استفاده شده در جداول از آرشیو گروه باستان‌شناسی شهرسوخته و دهانه غلامان می‌باشد)

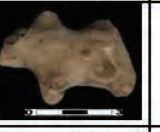
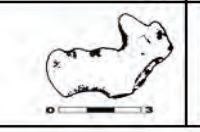
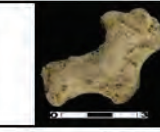

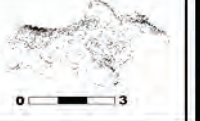
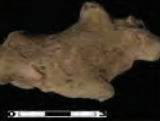
طلسم یا تعویذ:

در میان پیکره‌های پیدا شده از شهرسوخته گروهی از پیکره‌ها دیده می‌شوند که به آسانی می‌توان گفت از آن‌ها به شکل نوعی طلسم یا تعویذ استفاده می‌شده است. به عنوان مثال دو پیکره کوچک سنگی، هر یک به طول تقریبی سه سانتیمتر دیگر که مجموعه چارپایان سنگی شهرسوخته را تکمیل می‌کنند شکل گاو‌هایی هستند که یکی از آن‌ها از سنگ لاجورد ساخته شده و جای چشمان آن خالی مانده که به نظر می‌رسد جای ترصیع نوعی سنگ نیمه گرانبها در حدقه چشمان جانور بوده است. در روی کوهان برجسته این پیکره سوراخی وجود دارد که به احتمال بسیار زیاد محل گذراندن نخ‌های نخی بوده که آن را روی گردن شخص حامل نگه می‌داشته است. اندازه این پیکره، گرانبها بودن آن و وجود سوراخ نگهدارنده آن همگی نشان از آن دارند که پیکره مزبور تعویذ و در هر حال شیئی تقدیس شده‌ای بوده که صاحبش همواره با خود داشته است. پیکره دیگر سنگی به همین ابعاد است اما هیچگونه جزئیات چشمان و یا دهان آن مشخص نشده و سوراخی نیز برای حمل و نگهداری آن وجود

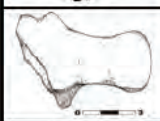
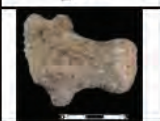

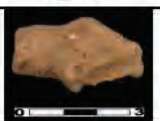
پیکره اصلی	زیر نوع ۱		پیکره اصلی	زیر نوع ۲	
	عکس	طرح		عکس	طرح
					

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو-گل - کوهان دار با کوهان برجسته
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

جدول شماره ۳

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو-گل - کوهان دار با کوهان برجسته ۱
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

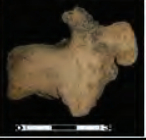

جدول شماره ۴

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو-گل - کوهان دار
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

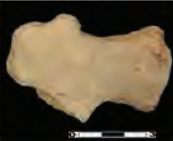
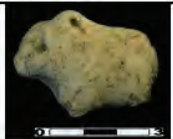
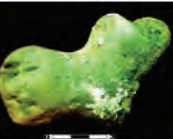
جدول شماره ۵

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو-کامل - ناقص
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۳		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

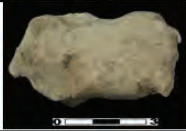
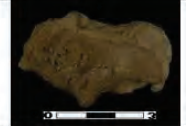
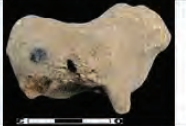
جدول شماره ۶

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو-کامل - کوهان-غیب-دم
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۳		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

جدول شماره ۷

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو-کامل - کوهان-غیب-دم ۱
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۳		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

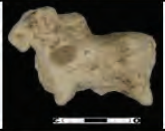
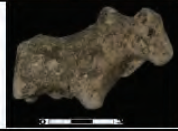
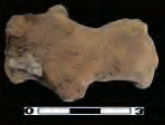
جدول شماره ۸

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو-کامل-کوهان-غیب-دم ۲
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

جدول شماره ۹

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو-کامل-کوهان-غیب-دم ۳
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

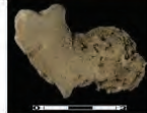
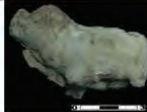
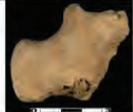
جدول شماره ۱۰

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو-کامل-کوهان-غیب
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

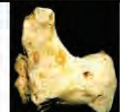

جدول شماره ۱۱

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو-کامل-کوهان-غیبی ۱
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

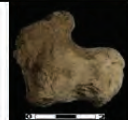

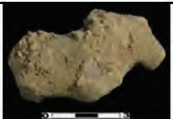
جدول شماره ۱۲

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو-کامل-کوهان-غیبی ۲
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۳		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

جدول شماره ۱۳

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو-کامل-کوهان-غیبی ۳
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۳		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

جدول شماره ۱۴

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

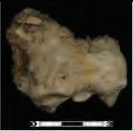
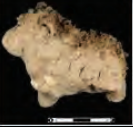
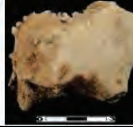
جدول شماره ۱۵

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل ۱
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۳		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

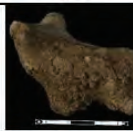
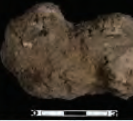
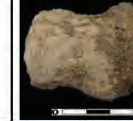
جدول شماره ۱۶

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل ۲
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

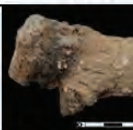
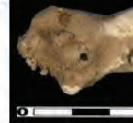
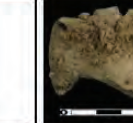
جدول شماره ۱۷

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل ۳
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

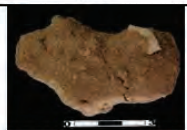
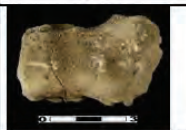
جدول شماره ۱۸

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل ۴
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

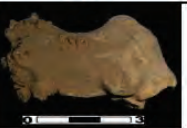
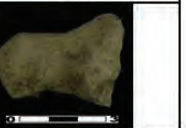
جدول شماره ۱۹

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل ۵
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

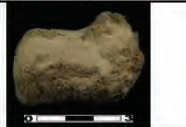
جدول شماره ۲۰

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل ۶
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

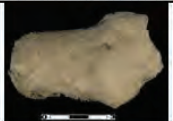
جدول شماره ۲۱

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل ۷
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

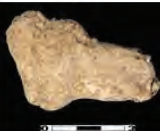
جدول شماره ۲۲

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل ۸
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

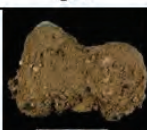

جدول شماره ۲۳

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل ۹
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

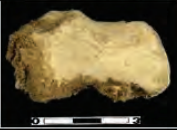
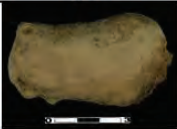
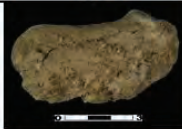
جدول شماره ۲۴

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل ۱۰
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۳		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

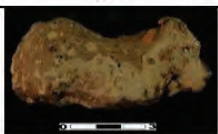
جدول شماره ۲۵

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل ۱۱
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۳		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

جدول شماره ۲۶

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل ۱۳
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۳		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

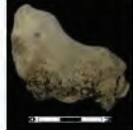

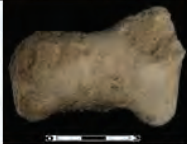
جدول شماره ۲۷

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل ۱۳
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۳		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

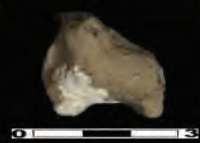
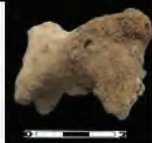
جدول شماره ۲۸

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل ۱۳
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۳		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

جدول شماره ۲۹

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل ۱۵
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

جدول شماره ۳۰

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل ۱۶
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۳		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

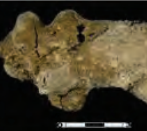
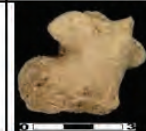

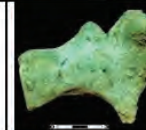
جدول شماره ۳۱

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل ۱۷
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۳		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	

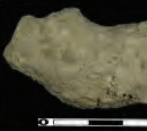
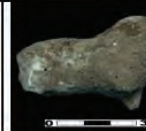
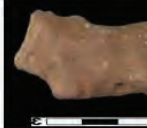

جدول شماره ۳۲

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل - کوهان ۱
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

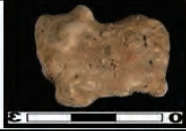
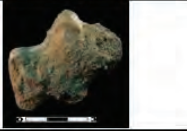

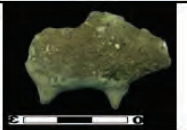
جدول شماره ۳۳

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل - کوهان ۲
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

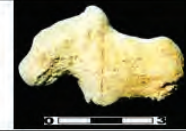
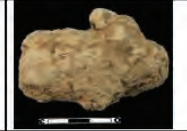
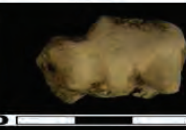

جدول شماره ۳۴

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل - کوهان ۳
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

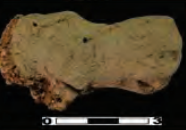
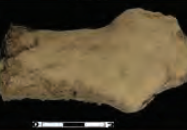
جدول شماره ۳۵

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل - کوهان ۴
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

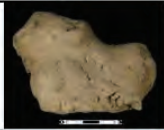
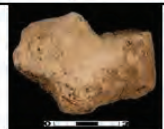
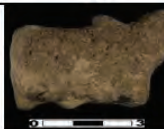
جدول شماره ۳۶

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل - کوهان ۵
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

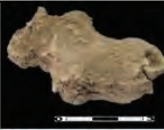
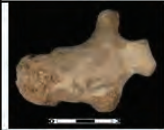
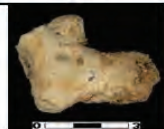
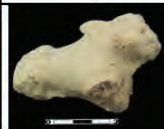
جدول شماره ۳۷

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل - کوهان ۶
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۳		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

جدول شماره ۳۸

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل - کوهان ۷
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۳		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

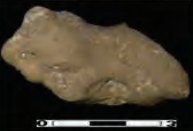
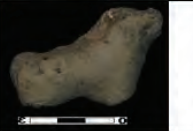

جدول شماره ۳۹

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل - کوهان ۸
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۳		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

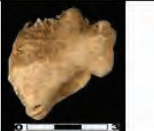

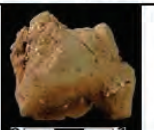
جدول شماره ۴۰

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل - کوهان ۹
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۳		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

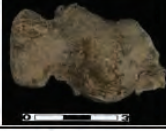
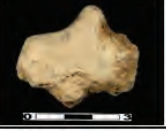
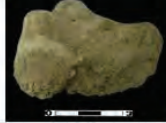
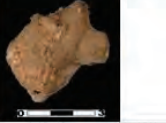
جدول شماره ۴۱

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - تقریباً کامل - کوهان ۱۰
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

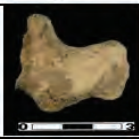
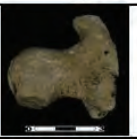

جدول شماره ۴۲

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - ناقص - کوهان ۱۱
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

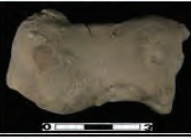

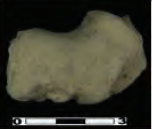
جدول شماره ۴۳

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - ناقص - کوهان ۱۲
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

جدول شماره ۴۴

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - ناقص - کوهان ۱۳
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

جدول شماره ۴۵

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - ناقص - کوهان ۱۴
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

جدول شماره ۴۶

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - ناقص - کوهان ۱۵
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

جدول شماره ۴۷

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - سرخ ساخت - غیب دار
طرح	عکس	طرح	عکس	
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	

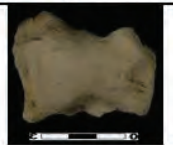
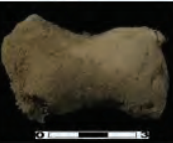
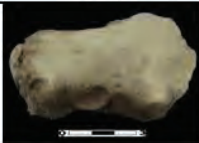
جدول شماره ۴۸

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - سرخ ساخت - کوهاندار
طرح	عکس	طرح	عکس	
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	

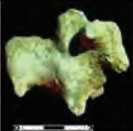

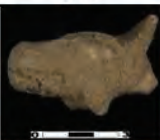
جدول شماره ۴۹

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - دم
طرح	عکس	طرح	عکس	
زیر نوع ۳		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	

جدول شماره ۵۰

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو-دم
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۳		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

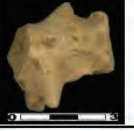
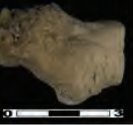

جدول شماره ۵۱

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو-شاخ
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۳		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

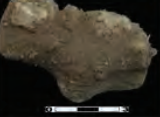
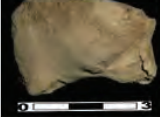
جدول شماره ۵۲

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو-شاخ
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۳		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

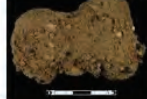
جدول شماره ۵۳

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - ناقص - نیم تنه - طو
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

جدول شماره ۵۴

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - ناقص - نیم تنه - جلو
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

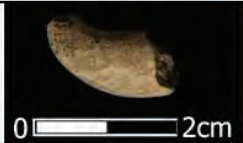
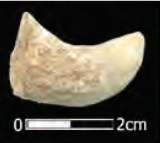
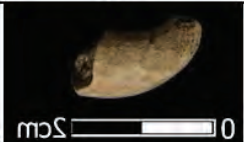
جدول شماره ۵۵

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - ناقص - نیم تنه - عقب
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

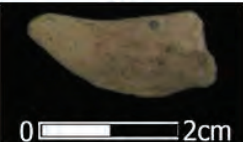

جدول شماره ۵۶

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - ناقص - نیم تنه عقصابا
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	

جدول شماره ۵۷

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - شاخ خمیده به بالا
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

جدول شماره ۵۸

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - شاخ خمیده تقریباً صاف
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

جدول شماره ۵۹

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو - طلسم اتوید
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	

جدول شماره ۶۰

ندارد. در این رابطه جرال دینا سانتینی نیز دو نمونه پیکره مرمری دیگر را معرفی کرده است که احتمالاً از آنها نیز با همین هدف استفاده می شده است (Santini 1990) (جدول شماره ۶۰).

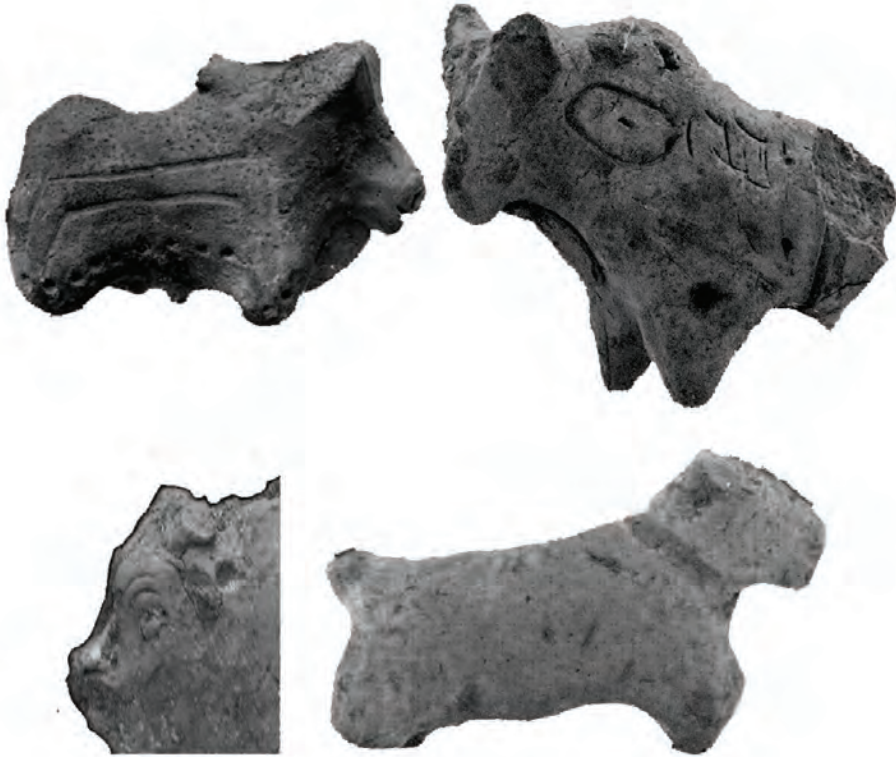
تزئین:

پیکره‌های گلی جانوری به ندرت دارای تزئین هستند. در برخی از موارد این تزئینات تنها شامل خطوطی ساده و اغلب بی هدف هستند. تزئینات روی پیکره‌های گلی جانوران دو گونه هستند. در گونه اول خطوطی مقعر با ابزاری نه چندان نوک تیز به اشکال گوناگون در روی بدن جانور نقر شده‌اند.

یکی از این نمونه‌ها پیکره ناقص گاوی است که محل چشمان و ابرو و چین‌های پیشانی در روی آن کنده کاری شده است اگرچه شاید این نقوش را نتوان کاملاً تزئینی دانست و هدف از کنده کاری آنها را نشان دادن صورت جانور تلقی کرد اما نمونه دیگر باز هم پیکره گاوی است که در روی بدن آن دو خط موازی و در زیر آنها نقطه‌هایی کنده کاری شده است. اما قابل توجه‌ترین این نقوش در روی بدنه گاوی دیگر دیده می‌شود. در روی بدنه این پیکره خطوطی به اشکال گوناگون کنده کاری شده که شبیه به نشانه‌های سفالگران می‌باشد. گونه دیگر تزئینات روی پیکره‌های گلی خطوطی هستند که با ناخن و یا ابزاری نوک تیز در روی بدنه جانور کنده شده که گاهی اوقات می‌توان از آنها به عنوان پشم روی بدن جانور تعبیر کرد (سیدسجادی، ۱۳۹۶: ۷۰) (تصویر ۴) (جدول شماره ۶۱ الی ۶۳).

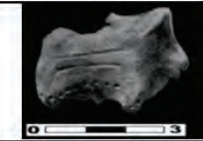
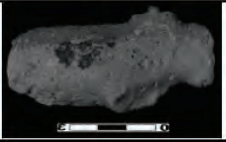
پیکره‌های گل پخته و سفالی:

گروهی از مجموعه پیکره‌های شهرسوخته از سفال ساخته شده‌اند. یکی از خصوصیات

تصویر ۴. نقوش تزئینی بر روی پیکرک‌های گلی: پیکرک گاو با نقوش شبیه علامت سفالگر، پیکرک گاو با نقوش موازی و نقطه چین، سگ با قلاده و پیکرک گاو با تزئینات چشم و ابرو (سیدسجادی، ۱۳۹۶)

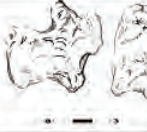

پیکره‌های سفالی آن است که تقریباً همه آن‌ها نخودی رنگ و منقوش هستند و بیشترین آن‌ها متعلق به گاوها هستند. این پیکره‌ها حدود ۱۰-۱۲ سانتیمتر طول و چهار تا شش سانتیمتر ارتفاع دارند. شاخ‌ها و دست و پای یکی از این پیکره‌ها شکسته و شکل دم آن نامشخص است. رنگ آن تقریباً قرمز است یک خط موج افقی در روی بدنه و پنج خط عمودی به خط افقی متصل شده و از آن آویزان شده‌اند. به علت شکستگی بخش دست و پای جانور چگونگی پایان‌پذیری و اتمام این خطوط روشن نیست. یک شکل مثلث نزدیک به نیم دایره القاکننده چشمان این جانور است. نمونه دیگر نیز پیکره گاوی است نخودی رنگ بدون سر و پاهای جلو. این پیکره نیز با خطوط زیگزاگی شکل موازی قرمز روشن نزدیک به نارنجی تزئین شده است (سیدسجادی، ۱۳۹۶: ۷۱-۷۲). نقوش روی سر و صورت پیکره عبارت از

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو-کامل-زیرین مشغور
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۲		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
				

جدول شماره ۶۱

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو-ناقص-زیرین مشغور
طرح	عکس	طرح	عکس	
				
زیر نوع ۳		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	

جدول شماره ۶۲

زیر نوع ۱		پیکره اصلی		پیکره گاو-مشغور
طرح	عکس	طرح	عکس	
)Santini ۱۹۹۰, Fig. ۲۳ ()Santini ۱۹۹۰, Fig. ۲۳ (
زیر نوع ۳		زیر نوع ۲		
طرح	عکس	طرح	عکس	
		)Santini ۱۹۹۰, Fig. ۲۳ (

جدول شماره ۶۳

پیکره اصلی		زیر نوع ۱	
عکس	طرح	عکس	طرح
			
زیر نوع ۲		زیر نوع ۳	
عکس	طرح	عکس	طرح

پیکره گاو - گل پخته - نژاد مین مینوتی

جدول شماره ۶۴

خطوطی است که در امتداد شاخ‌ها و در زیر گردن به شکل شاخ، نوارهای پهن و نوارهای زیگزاگی موازی عمودی است. چشمان این گاوها بصورت تقریباً دایره‌های درشتی نشان‌داده شده‌اند و در برخی موارد خطوط نازکی که از بیرون این دایره‌ها بصورت موازی کشیده شده نشان‌دهنده پلک این جانوران است. در کشیدن نقوش دقت زیادی بخرج داده نشده است (سیدسجادی، ۱۳۹۵: ۱۴۳) (جدول شماره ۶۴).

نتیجه‌گیری

سیستان بخصوص منطقه هامون هیرمند در دوران پیش از تاریخ و آغاز تاریخی و حداقل تا دوران هخامنشیان یکی از مراکز پرورش گاو بوده است. آثار و مدارک پیدا شده در شهر سوخته و دهانه غلامان این نظریات را تأیید می‌کنند. با توجه به خشکسالی‌های پی در پی این منطقه در سال‌های اخیر و تا حدودی نابودی کشاورزی و دامداری در دشت سیستان با این حال می‌توان در بخش‌هایی پرورش گاو اصیل سیتانی را به صورت سنتی و بیشتر در منازل روستائی شاهد بود. اهمیت و حضور گاو در زندگی مردمان گذشته فراتر از دست ساخته‌هایی صرفاً برای بازی‌های کودکان می‌باشد. صرف نظر از نیروی این جانور و نقش آن در راحت‌تر شدن زندگی مردمان باستان می‌توان به باورهای اساطیری نسبت به این حیوان در چرخه مرگ و زندگی نیز توجه داشت. در واقع گاو سرمایه‌ای کامل بود که هم در دوران زیستن برای کارهای کشاورزی، جابجایی بار، استفاده از شیر آن برای تغذیه و مدفوعش به عنوان سوخت اجاق و کوره استفاده می‌شده است و احتمالاً برای کشاورزی و پس از کشتار

آن از گوشت و پوست و استخوان‌هایش مورد توجه بوده است. بنابراین جانوری بوده که برای جامعه شهرسوخته اهمیت بسیاری داشته است.

نکته قابل توجه در ارتباط با پیکره این جانوران و بخصوص گاوها آنست که تقریباً کلیه آنان ناقص و شکسته بوده‌اند. این شکستگی تنها به خاطر شکنندگی و نامرغوب بودن آنها نبوده بلکه آن را می‌توان با آنچه که حتی امروزه در هندوستان رایج است مقایسه نمود. این نمادهای خدایان پس از انجام وظیفه برای صاحبان خود و به خصوص زمانی که نذر و نیاز صاحب را برآورده نمی‌کردند شکسته و به گوشه‌ای پرتاب می‌شدند زیرا کاربرد آنها تمام شده و شاید اینگونه نیز بتوان بیان کرد پس از برآورده شدن حاجات و نذر صاحب پیکرک، آنها با شکستن قربانی نذر خود کرده و اینگونه سپاسگذاری خود را در برابر برآورده شدن حاجت ادا می‌کرده است. همانطور که امروزه و به نوعی دیگر این ادای نذرها اتفاق می‌افتد چه در قالب قربانی نمودن حیوان چهار پا و یا روشن نمودن شمعی در یک سقاخانه.